7.0

Óvoda

Érdekvédelmi útmutató

COMPASS

7. Óvoda

Valószínűleg azért olvasod ezt a fejezetet, mert óvodáskorú gyermekednél autizmust diagnosztizáltak. Talán nemrég, az óvodai előkészületek idején kaptátok kézhez a diagnózist, és most bizonytalan vagy a következő lépéseket illetően. Az is előfordulhat, hogy te magad semmi különöset nem vettél észre gyermeked viselkedésében, de az óvodában vizsgálatot javasoltak. Ebben a fejezetben az ilyen helyzeteket járjuk körül, azonban nem a diagnosztizálás folyamatáról fogunk beszélni. Ha ezzel kapcsolatban vannak kérdéseid, kérjük, olvasd el a Diagnózis (link) című fejezetet.

A legtöbb esetben a gyermekek óvodáskorban kapják meg az autizmus diagnózist. Sok autista gyermeknél a tünetek éppen az óvodai évek alatt válnak nyilvánvalóvá. Ez nem azért történik, mert nem figyelnek rájuk megfelelően, vagy mert rosszul bánnának velük az óvodában. Sokkal inkább azért, mert ez az első olyan hely, ahol családi támogatás nélkül kell helytállniuk egy társas közegben. Ilyenkor nagy szükségük lenne szociális készségekre, hogy megértsék, mit vár el tőlük a környezetük, az óvónők és a többi gyermek. Az autizmusukból adódóan pontosan ez az, ami nehézséget okoz számukra.

Nézzük meg együtt, miben más az óvodaválasztás és az óvodába járás folyamata egy autista gyermek esetében.

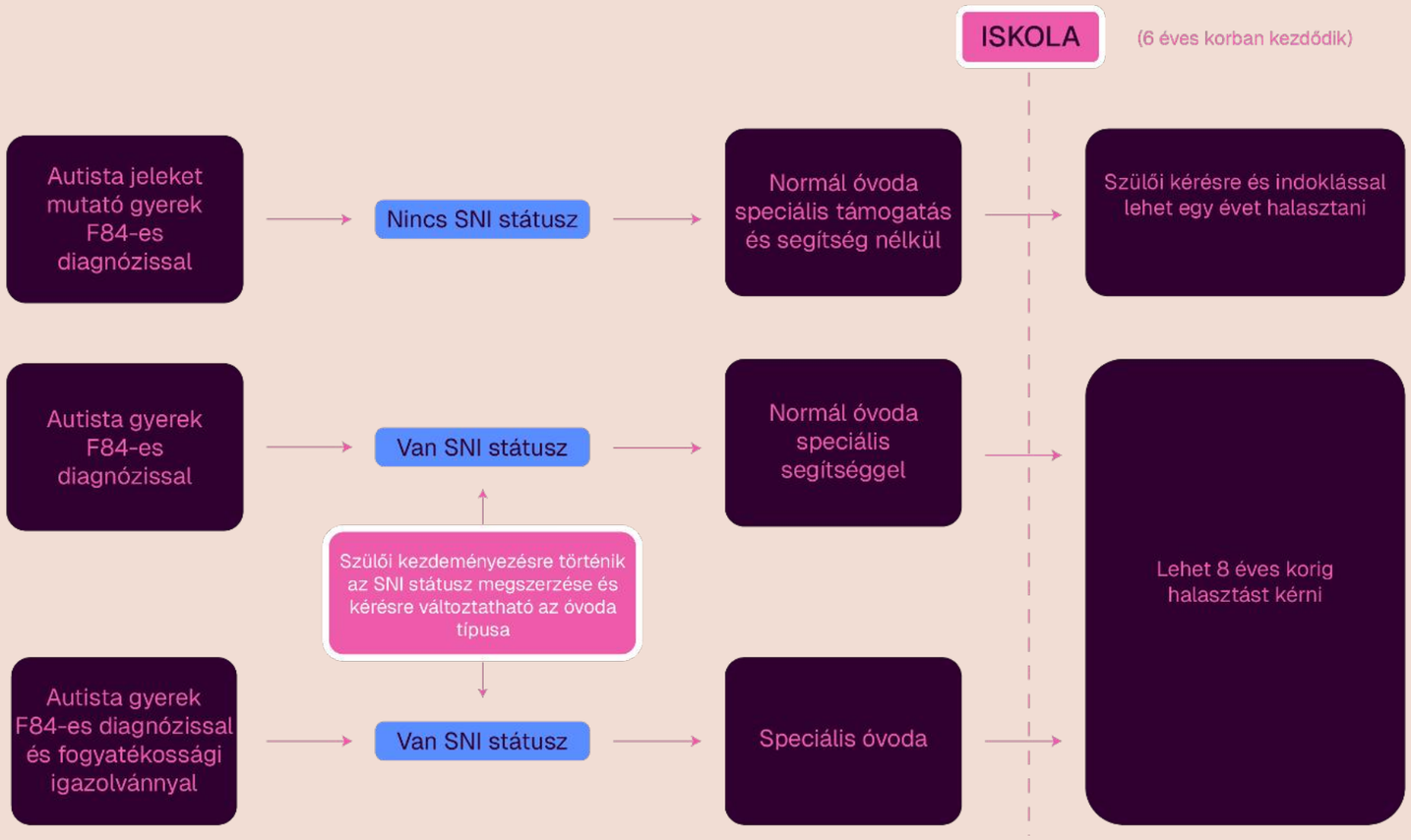

7.1. Az óvodai nevelés formái

Romániában a bölcsődék 2021-től az oktatási rendszer részét képezik. Integrált nevelési, gondozási és felügyeleti szolgáltatásokat nyújtanak a korai gyermekkorban (0 hónapostól 3 éves korig). A gyermek bölcsődébe íratása nem kötelező, ez teljes mértékben a szülők döntése.

Az óvoda középső csoportja (4-5 éves gyermekek számára) azonban **kötelező.** Romániában minden gyermek, aki az adott év augusztus 31-ig betölti a 3. életévét, megkezdheti az óvodát. A középső csoportba való beiratkozáshoz a gyermeknek az adott tanév szeptember 1-jéig be kell töltenie a 4. életévét. Abban az évben, amikor augusztus 31-ig betölti a 6. életévét, kötelező elkezdenie az iskolát (lásd az Általános Iskola című fejezetet). Ez akkor is érvényes, ha a kicsi már rendelkezik autizmus diagnózissal.

Az óvoda (oktatási rendszer) szempontjából az autizmussal diagnosztizált gyermek sajátos nevelési igényű (SNI) gyermeknek minősül. Fontos azonban tudni, hogy a gyermekpszichiáter által kiállított autizmus diagnózis (F.84) nem egyenértékű automatikusan az SNI státusszal. Ezt a státuszt a Megyei Nevelési Tanácsadó és Erőforrás Központ (CJRAE) állapítja meg (lásd az Az értékelő bizottság fejezetet). Ennek ellenére a szülő döntése, hogy kérelmezi-e az SNI státuszt a gyermek számára vagy sem. Ha az óvodai beiratkozáskor a gyermeknek már van hivatalos diagnózisa, de te úgy döntesz, hogy ezt nem közlöd az óvodával, és nem szeretnéd a gyermeket a CJRAE elé vinni, megteheted. Ez azt jelenti, hogy a betöltött 4. év után a gyermek beíratható a többségi óvodába autizmus diagnózissal, de SNI státusz nélkül. Ebben az esetben a gyermek úgy jár óvodába, mint bármelyik másik társa, viszont így nem igényelhetsz (és a gyermeked nem jogosult) semmilyen különleges támogatásra vagy megkülönböztetett figyelemre.

Ha diagnózis hiányában szeretnéd elhalasztani a középső csoport megkezdését, azt közvetlenül az óvoda vezetőségével kell egyeztetned.

Egy másik út, hogy felveszed a kapcsolatot a CJRAE-vel az óvodai beiratkozás előtt, VAGY az óvodai évek alatt bármikor, amikor a gyermek megkapja a diagnózist, vagy dokumentált nehézségei vannak (és a kivizsgálás folyamatban van). Ők kezdeményezik a szakértői vizsgálatot, a SEOSP (Speciális Oktatási Orientációs Szolgálat) pedig dönt a szakvélemény kiállításáról. Ez a bizottság dönthet az óvodakezdés elhalasztásáról vagy az SNI státusz megállapításáról. Óvodáskorú gyermekeknél előfordulhat, hogy az iskola megkezdése előtt újabb felmérést javasolnak, és addig nem véglegesítik az SNI státuszt. Ez a tanúsítvány a kiállítás dátumától az adott oktatási szint (iskolai ciklus) befejezéséig vagy egy újabb iskolai orientációig érvényes. Fontos megjegyezni, hogy az érvényességi idő a gyermek egyedi helyzetétől és a hatályos szabályozástól függően változhat, ezért a jogok érvényesítése érdekében ellenőrizni kell a dokumentumban szereplő pontos dátumot. A döntés ellen fellebbezni lehet, ha annak bármely részével nem értesz egyet.

Tehát a szülő kérésére, a gyermek állapotát és képességeit figyelembe véve, a szülővel konzultálva a CJRAE dönti el, hogy a gyermek kezdheti-e később az óvodát, illetve, hogy többségi (integrált) óvodába vagy speciális (szegregált) óvodába kell-e járnia (anélkül, hogy megnevezné a konkrét intézményt). A speciális óvodához legújabban súlyos, halmozottan súlyos vagy fokozott fogyatékossági fokozat (fogyatékossági besorolás) szükséges, bár jelenleg jogilag a CJRAE besorolás nélkül is javasolhat speciális óvodát (a fogyatékossági fokozatot a DGASPC-től kell igényelni, és nemcsak a diagnózistól függ – lásd az Az értékelő bizottság fejezetet).

Az óvoda alatt kapott SNI státusz nem jelenti feltétlenül azt, hogy óvodát kell váltanotok. A CJRAE csak súlyos érintettség vagy nagyon zavaró viselkedés esetén javasolja az intézményváltást (ha azok fejlesztés és terápia mellett sem enyhülnek).

Az óvoda szükség esetén módosítható: át lehet iratkozni egyik többségi óvodából a másikba, speciálisból egy másik speciálisba, de többségiből speciálisba és fordítva is. Ha ilyen váltást szeretnétek, azt a szülőnek kell kezdeményeznie egy újabb kéréssel a CJRAE felé, amely újraértékeli a helyzetet és egy új iskolai orientációs tanúsítványt állít ki a módosított javaslattal.

A többségi óvodákban, amennyiben a gyermek SNI (sajátos nevelési igényű) státusszal rendelkezik, az 1985/1305/5805/2016-os számú rendelet (https://cjraems.ro/ordin1985.pdf) értelmében az iskolai és szakmai orientációs tanúsítvány kézhezvételétől számított 5 napon belül az intézményvezető kijelöl egy esetfelelőst a pszichopedagógiai szolgáltatások koordinálására. Ezt követően elkészítik az **egyéni szolgáltatási tervet (PSI), az egyéni fejlesztési tervet (PIP)** és egy együttműködési szerződést írnak alá a családdal.

Bár a támogatáshoz való jogot az **iskolai orientációs tanúsítvány (COSP)** adja meg (melyet a CJRAE/CMBRAE állít ki), a részletes munkatervet pedig a PIP tartalmazza (melyet a segítő szakpedagógus által koordinált csapat állít össze), az óvónő az, aki elkészíti a **pszichopedagógiai jellemzést,** és ami a legfontosabb: ő felel a PIP napi szintű megvalósításáért a csoportban.

A segítő szakpedagógus vagy segítőtanár (profesor de sprijin) a CJRAE alkalmazottja, és ő biztosítja, hogy az óvoda oktatási programja hozzáférhető és előnyös legyen az SNI-s gyermek számára, támogatva annak egyéni fejlődését és a csoportba való beilleszkedését. Egyénileg foglalkozik a gyermekkel vagy a csoporton belül segíti őt, és tanácsokkal látja el az óvónőt.

A szülőknek joguk van ahhoz, hogy tájékoztatást kapjanak az egyéni szolgáltatási tervről (PSI) és véleményezzék azt. Ugyanígy joguk van fellebbezni, ha nem értenek egyet a terv tartalmával.

Bizonyos esetekben, a gyermek viselkedésétől függően, egy **kísérő (facilitator/shadow)** jelenléte kifejezetten szerepelhet a PSI-ben, mint a gyermek integrációját segítő intézkedés. A többségi óvodába járó SNI-s gyermeknek lehet, de nem

kötelező, hogy legyen fogyatékossági besorolása. Ha súlyos (grav) fokozattal rendelkezik, akkor jár mellé személyi gondozó (asistent personal), aki szükség esetén elkísérheti az óvodába is. Ellenkező esetben, ha szükséges, egy kísérő (facilitator/shadow) jelentheti a megoldást (lásd az 1985/1305/5805/2016-os rendelet 64. cikkelyét).

Amennyiben a gyermeket speciális óvodába irányítják, szülőként tudnia kell, hogy ezek az intézmények kifejezetten sajátos nevelési igényű (SNI) gyermekek számára fenntartott helyek, beleértve az autizmus spektrum zavarral élőket is. A speciális óvodák strukturált környezetet, kis létszámú csoportokat, egyéni fejlesztési (PIP) és szolgáltatási terveket (PSI), szakosodott személyzetet (gyógypedagógusok, gyógytornászok, pszichológusok) és napi szintű – bár nem feltétlenül intenzív – terápiás foglalkozásokat kínálnak. A szülőknek itt is joguk van a tájékoztatáshoz, a tervek véleményezéséhez és a fellebbezéshez.

A két óvodatípus közötti választás a gyermek egyéni szükségleteitől, a szakemberek ajánlásaitól és az adott intézmény befogadóképességétől függ. Sok család egy specializált központban végzett intenzív terápiás programmal kezd, majd később dönt a többségi oktatásba való integrálás mellett.

Ha az óvodai évek alatt bármikor gyanú merül fel, hogy gyermeke autista, szülőként kezdeményezheti a diagnosztizálást és az SNI státusz megállapítását, és ehhez kérheti az óvoda segítségét is. Fontos észben tartani, hogy szakvélemény hiányában (ha az SNI státusz nincs megállapítva) a gyermek általában nem jogosult különleges bánásmódra vagy segítségre. Holott nagy valószínűséggel szüksége lenne rá, és a megfelelő támogatás jelentősen megkönnyíthetné az óvodai mindennapjait.

Az óvodai környezet akadálymentesítése vagy adaptálása autista gyermek esetén legtöbbször az alábbiakat foglalja magában: személyre szabott vizuális támogatás (pl. napirend, hetirend, szabálykártyák), strukturált környezet (világos funkciójú terek, ahol a gyermek tudja, mikor, hol és mi fog történni vele), szenzoros érzékenységet figyelembe vevő terek (zajra, fényre, szagokra, ízekre való fokozott érzékenység kezelése). Ezen intézkedések hivatalos rögzítése azonban nem jelent automatikusan azonnali gyakorlati megvalósulást. Minden érintettnek (szülő, óvónő, segítő pedagógus, terapeuta, személyi gondozó/kísérő, óvodavezetés) felelősséget kell vállalnia ezek kidolgozásában, a szükséges erőforrások előteremtésében és a feladatok megosztásában.

Megoszd-e gyermeked autizmusát és SNI státuszát az óvodával? (Ez a kérdés természetesen csak a többségi óvodák esetében merül fel). Az SNI státuszt kötelező bemutatni, az autizmus diagnózist nem feltétlenül.

Szülőként természetesen a legjobbat akarod a gyermekednek. Egy autista gyermek esetében ez nem „csak” azt jelenti, hogy megtaláld a lehető legjobb intézményt, hanem azt is, hogyan kommunikáld a gyermeked autizmusát és SNI státuszát a szűkebb és tágabb környezet felé. Ennek a helyzetnek és az információknak a feldolgozása számodra, mint szülő számára is rendkívül fontos és nehéz feladat.

Talán úgy gondolod – ahogy sokan mások is –, hogy az a legegyszerűbb, ha senki sem tud a gyermek diagnózisáról. Sem az óvodai dolgozók, sem a csoporttársak, sem az ő szüleik, mert úgy érzed, így kisebb támadási felületet hagysz a gyermeked ellen. Mielőtt azonban döntést hoznál, érdemes mérlegelned néhány szempontot, hogy a lehető legkörültekintőbben járj el.

Az autizmus diagnózis megosztásának előnyei:

- Gyermeked megkaphatja a szükséges támogatást, fejlesztő terápiákat és a személyre szabott speciális segítséget, vagyis a legjobb hátteret biztosíthatod számára az óvodai környezetben.
- Az óvónők jobban megérthetik gyermeked viselkedését és szükségleteit, így egyénre szabott nevelést alkalmazhatnak.
- Szinte biztos, hogy az autizmusból eredő (átlagtól eltérő) viselkedés előbb-utóbb az óvodai környezetben is megmutatkozik.
- A többi gyermek és szülő – a megfelelő érzékenyítés után – könnyebben megértheti és elfogadhatja gyermeked sajátosságait.
- Az SNI státusz jogi védelmet nyújt a gyermekednek, például a diszkrimináció ellen.
- Lehetőséged nyílik találkozni más, autista gyermeket nevelő szülőkkel, akikkel megoszthatod tapasztalataidat, dilemmáidat és a mindennapi nehézségeket.

Mindezek az állítások igazak. Ugyanakkor nem dughatod a fejed a homokba: meg kell értened, hogy nem könnyű elfogadni az eltérő működésmódot és az esetleges megbélyegzést, különösen, ha a legféltettebb kincsedről van szó. Mivel az autizmus diagnózis egy spektrumon helyezi el a gyermeket, jelentős különbségek lehetnek két autista kisgyerek között. Ennek ellenére megosztjuk veled, milyen következményei lehetnek annak, ha eltitkolod gyermeked diagnózisát.

Az autizmus diagnózis eltitkolásának valószínű következményei:

- Gyermeked nem kapja meg a fejlődéséhez szükséges segítséget. Mivel a gyógypedagógiai asszisztencia nem jár mindenkinek alanyi jogon, szükség van egy dokumentumra, amely megalapozza a döntést. Ez az SNI (CES).
- Az óvónők és a többi szülő félreértheti gyermeked viselkedését, ami felesleges konfliktusokhoz vezethet. Hiszen a diagnózistól függetlenül a gyermeked nem úgy fog viselkedni, mint a többi neurotipikus (nem autista) gyermek.

- Ha eltitkolod az autizmust, előfordulhat, hogy a gyermeket egyszerűen „neveletlennek” könyvelik el.
- Ha valahogy mégis kiderül az autizmus ténye, bűntudatod vagy szégyenérzeted lehet. Mivel minden gyermek számára fontos, hogy a szülei olyannak fogadják el, amilyen, érdemes elkerülni ezt a helyzetet. Itt megemlíthető az is, hogy a többi szülő sértve érezheti magát vagy az őszinteség hiányának tekintheti, hogy eltitkoltad a diagnózist.
- A csoporttársak és szüleik érzékenyítése nélkül a gyermekedet könnyen kirekeszthetik a közösségből, ha a többiek nem értik a viselkedését.

A tisztánlátás érdekében érdemes fontolóra venni azt az elképzelést is, hogy előre felkészítsd a közösséget gyermeked fogadására.

7.2. Hogyan készítsük fel a csoporttársakat az autista gyermek támogatására – Jó gyakorlatok

Több módja is van annak, hogy felkészítsük a társakat az autista gyermek segítésére. Kérheted szakember segítségét, de a legkézenfekvőbb, ha az óvónő és a segítő szakpedagógus támogatását kéred. Ők segíthetnek a többi gyermek és szüleik érzékenyítésében az autizmussal kapcsolatban. Ha ez valamilyen okból nem tűnik járható útnak, az óvoda vagy akár te magad is kereshetsz egy helyi civil szervezetet, amely hatékony segítséget nyújthat ezen a téren.

Szülőként te is beszélhetsz a gyermeked átlagtól eltérő viselkedéséről és annak mozgatórugóiról. Ennek előnye, hogy szülőként könnyebben tudsz azonosulni a többi szülővel; hátránya viszont, hogy mivel nem vagy szakember, és a téma rendkívül komplex, előfordulhat, hogy fontos részletek felett elsiklasz vagy nem hangsúlyozol ki bizonyos dolgokat kellőképpen.

Amit különösen javasolunk:

- Ha egy másik személy végzi az érzékenyítést a közösségben, előzetesen egyeztessétek, pontosan mit fog mondani!
- Legyél jelen az érzékenyítő megbeszélésen!
- Az autista gyermek viszont ne legyen jelen ezen az alkalmon.
- Legyél nyitott arra, hogy a többi szülő vagy a gyermeked társai – ott helyben vagy később – kérdéseket tehetnek fel a mindennapjaitokkal kapcsolatban. Ne feledd: az emberek mindig attól félnek, amit nem ismernek!

Ha szülőként úgy érzed, hogy gyereked nem boldogul az óvodában, vagy különleges kihívásokkal küzd, de nem tudod eldönteni, érdemes-e elindulni az autizmus diagnózis felé – vagy ha már van diagnózisotok, de bizonytalan vagy az SNI státusz megszerzésében –, első körben mindenképpen beszélj az óvónővel, aki jól ismeri a gyermeket. A szülő és a pedagógus hatékony együttműködése gyakran mindkét félnek nagy segítség abban, hogy az óvodai beszoktatás, a mindennapok sikeres megélése és az iskolai átmenet előkészítése minél zökkenőmentesebb legyen.

7.3. Jogi háttér

Romániában a sajátos nevelési igényű (SNI) gyermekek óvodai (preiskolai) nevelését az **inkluzív oktatás** alapelvei vezérlik, amelyet nemzeti törvények és módszertanok szabályoznak. Az alapvető irányelv: **„oktatás mindenki számára, mindenkivel együtt”**.

Ez a gyakorlatban a következőket jelenti:

- **A többségi (normál) óvodának** készen kell állnia minden gyermek fogadására és nevelésére, függetlenül azok egyéni különbségeitől vagy fejlődési nehézségeitől.
- **Az oktatási rendszer alkalmazkodik a gyermekhez**, nem pedig a gyermek a rendszerhez.
- Az inklúzió célja minden olyan (hozzáállásbeli, fizikai vagy tantervi) **akadály felszámolása**, amely diszkriminációhoz vagy a gyermek kirekesztéséhez vezethet.

Az inkluzív oktatás jogi pillérei:

- **Az 1/2011-es számú Tanügyi Törvény, valamint a 198/2023-as számú Köznevelési Törvény**, amelyek szabályozzák az SNI-s gyermekek oktatáshoz való jogát és a támogató szolgáltatások működését.
- **Kormányhatározatok** (például az **564/2017-es számú HG**), amelyek az SNI-s gyermekeknek járó pénzügyi juttatások (étkezési pótlék, tanszertámogatás) biztosításának módjáról rendelkeznek.

Források

https://www.kooperativ.hu/szockomp/sni-tanari-segedanyagok/sni-eszkozok/eszkoz_autista.pdf
https://auti.hu/oktatas/1308-ovoda-vagy-iskolakezdo-hasznalati-utasitas
https://mek.oszk.hu/15900/15968/15968.pdf

A kiállásotok most különösen fontos!

Az óvodai évek alapozzák meg a későbbi fejlődést. Ne habozzatok kérdezni, jelezni, ha valami nem stimmel, vagy segítséget kérni, ha úgy érzitek, valami hiányzik. Ti vagytok gyermekeitek **hangja és legnagyobb szószólója** abban a környezetben, ahol a szociális készségek és a kommunikáció alapjai épülnek. Kérjétek bátran a támogatást az óvónőktől, fejlesztőktől – ők is a ti szövetségeseitek lehetnek.

COMPASS